

II Spotkanie Grupy Zrównoważonych Praktyk Rolniczych w ramach HELCOM

Spotkanie odbyło się 28-29 maja 2015 r. w Niemczech w Brunszwiku na zaproszenie Federalnego Ministerstwa Środowiska, Ochrony Przyrody, Budownictwa i Bezpieczeństwa Jądrowego. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele wszystkich Państw Bałtyckich, członkowie HELCOMu z wyjątkiem Litwy, Szwecji i Unii Europejskiej, jak również obserwatorzy z Bałtyckiego Forum Rolników dla Środowiska (BFFE), Koalicji Czystego Bałtyku (Coalition Clean Baltic CCB) i World Wide Fund for Nature (WWF) oraz zaproszeni goście. Gospodarzem spotkania był Prof. Ewald Schnug, z Julius Kühn-Institut. Uczestników powitała również Pani Monika Stankiewicz Sekretarz Wykonawczy HELCOM, która podkreśliła, że tematem obrad jest recykling substancji odżywczych, ich rozsądne używanie, a także przyjrzenie się konkretnym kwestiom – takim, jak bilans składników odżywczych na poziomie gospodarstwa i standardy zawartości substancji odżywczych w nawozach naturalnych (oborniku i gnojowicy). Zachęciła uczestników do wybrania odpowiedniej metody, która zagwarantuje postęp prac. Przykładem mogą być warsztaty na temat dawkowania składników odżywczych, które odbyły się w kwietniu 2015 r.

Zgromadzenie przyjęło do wiadomości "Przewodnik na rzecz działań HELCOM dotyczących ekosystemu", który ma ułatwić planowanie głównych rezultatów HELCOM i etapów do roku 2021 oraz koordynacji organów pomocniczych HELCOM. Podczas spotkania dyskutowano, w jaki sposób zobowiązania związane z rolnictwem w HELCOM (Konwencja Helsińska, Bałtycki Plan Działania i Deklaracja Ministerialna) mogą być stosowane, jako część systemu monitorowania wdrażania nowego dokumentu HELCOM BPD. Zaznaczono, że wskaźniki pomiaru postępu we wdrażaniu zobowiązań, powinny być dobierane ostrożnie, aby zapewnić spójność systemu w długim okresie. Podkreślono, że system powinien głównie opierać się na istniejących sprawozdaniach krajowych. Odnotowano komentarz ze strony polskiej, że wiele kwestii wymienionych do wdrażania, znajduje się w kompetencjach różnych państwowych organów. Intencją Polski jest konsultowanie wskaźników systemu wdrażania na poziomie krajowym.

Zgromadzenie wezwało Sekretariat do zaproponowania wskaźników pomiaru postępów w realizacji na podstawie uwag Stron Umowy oraz do zaprezentowania projektu wniosku do HOD 48-2015 (10-11 czerwca 2015). Strony Umowy będą proszone o przedstawienie swoich uwag na temat wniosku w HOD 48-2015. Szefowie delegacji są zaproszeni do decydowania o sposobie kontynuacji realizacji części II załącznika III do Konwencji Helsińskiej. Zapoznano się z wynikami ostatnich spotkaniach Grupy HELCOM - Rolnictwo. Zgromadzenie przyjęło do wiadomości wnioski HOD 47-2014, aby rozważyć dalsze działania związane ze zmianą załącznika III Konwencji Helsińskiej. Priorytet będą miały tematy dotyczące składników odżywczych, bilansu i recykling substancji odżywczych w nawozach naturalnych i że Grupa wróci do kwestii przeglądu i aktualizacji części II załącznika III w późniejszym etapie.

Zgromadzenie zapoznało się z najnowszymi informacjami na temat postępów w osiąganiu podstawowych maksymalnych dopuszczalnych wskaźników składników odżywczych (N i P) w Morzu Bałtyckim, opublikowanych na stronie internetowej. Zauważono postęp w redukcji spływu N i P w większości zlewni. Poruszono kwestie dotyczące dostępności danych georeferencyjnych dotyczących

rolnictwa. W większości krajów dane dotyczące zwierząt gospodarskich, gruntów i typy gleb są dostępne. W Niemczech i Rosji, których terytoria leżą tylko częściowo w zlewni Morza Bałtyckiego, dane dotyczące inwentarza i użytkowania gruntów w zlewni można uzyskać z krajowych źródeł danych. Niektóre dane mogą zostać nabyte przez Eurostat.

Odnotowano informację z CCB, że raport na temat przemysłowej hodowli zwierząt w regionie Morza Bałtyckiego zawiera odpowiednie mapy farm zwierząt (2013) w zlewni Morza Bałtyckiego, które są dostępne w formie pliku PDF. Jednak brakuje informacji o hodowli bydła, jako że nie znajdują się w dyrektywie dotyczącej emisji przemysłowych (Industrial Emissions Directive – Dyrektywa w sprawie Emisji Przemysłowych). Przedstawiciele WWF nadmienili o ważności włączenia danych dotyczących nawozów mineralnych i bilansu składników nawozowych.

Z zadowoleniem przyjęto plan przygotowania raportu dotyczącego pozostałości farmaceutyków w Morzu Bałtyckim, w tym wpływu rolnictwa na zanieczyszczenie środowiska wodnego przez leki. Farmaceutyki wykorzystywane są zarówno w medycynie weterynaryjnej (produkcja zwierzęca) oraz przez ludzi. W przypadku rolnictwa źródło zanieczyszczeń wody lekami jest niewielkie w stosunku do obszarów miejskich, jednak powinno być także brane pod uwagę w ocenie regionalnej. Badania prowadzone w Niemczech wykazały jedynie kilka przypadków przedostawania się farmaceutyków podawanych zwierzętom do wód gruntowych. Informacje na temat stosowania leków weterynaryjnych są dostępne w większości krajów. W Finlandii rozpoczęły się badania mające na celu identyfikację farmaceutyków w oborniku. Przedstawiciel CCB poinformował o dobrych przykładach rolników, którzy ograniczają stosowanie antybiotyków do celów weterynaryjnych, podkreślił jednocześnie, że interesujące byłoby zebranie danych z takich gospodarstw. Uczestnicy spotkania zostali zachęcani do udzielania informacji na temat dostępności danych dotyczących zużycia leków w dziedzinie weterynarii, w celu badania potencjalnych uwolnień substancji do środowiska.

Zarządzanie składnikami nawozowymi na poziomie gospodarstwa i zrównoważone nawożenie

Rozwój krajowych wytycznych lub standardów dla zawartości składników odżywczych w nawozach naturalnych gnojowicy/oborniku

W Finlandii prowadzony jest obecnie projekt mający na celu rozwój systemu norm krajowych dotyczących zawartości składników odżywczych w gnojowicy/oborniku. Ostateczne wyniki projektu spodziewane są na wiosnę 2016 roku. Został zaprezentowany duński systemem norm dla gnojowicy, który jest stosowany od 20 lat. Obliczenia wykonywane są przez standardowe N, P i K treści w gnojowicy. Wartości domyślne są używane do planowania nawożenia i kontroli zarówno przez duńskich rolników, jak i władze. Wartości domyślne są corocznie weryfikowane na podstawie obowiązkowej analizy zawartości składników odżywczych w gnojowicy przez rolników i statystycznej bazy danych. Jacek Walczak z Narodowego Instytutu Zootechniki i ekspert Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi podkreślił, że Polska chce zatwierdzić założenia w projekcie (2015-2017) mające na celu weryfikację składu gnojowicy/obornika. Estonia przed 2014 wyznaczała standardy gnojowicy/obornika w oparciu o badania naukowe. Internetowa strona tematyczna dostarcza informacje na temat krajowych wartości standardowych. Dane prezentowane na stronie internetowej nie są wiążące. W Rosji natomiast normy krajowe powstały 20-30 lat temu i przegląd jest w toku. W Niemczech ogólnie metodologią jest metoda bilansu całościowego z uwzględnieniem warunków i założeń wyjściowych.

Zgromadzenie uznało, że celem współpracy w Grupie Rolnictwa powinna być identyfikacja lub wspólne opracowanie metod przy ustalaniu normy zawartości substancji odżywczych w gnojowicy/oborniku, które mogą być zalecane do stosowania w regionie Morza Bałtyckiego. W związku z tym ustalono konieczność porównania istniejących norm w krajach oraz analizy podobieństw i różnic w stosowanej metodologii, a prace te powinny być prowadzone na szczeblu ekspertów. Przedstawiciele Finlandii zaoferowali chęć kierowania tymi pracami. Państwa Bałtyckie wyznaczają ekspertów w zakresie krajowego systemu norm na zawartość składników odżywczych w gnojowicy/oborniku i poinformują Sekretariat odpowiednio jak najszybciej, ale nie później niż do dnia 30 sierpnia 2015. Oczekuje się, że eksperci, prześlą informacje na temat krajowych norm zawartości składników odżywczych gnojowicy/oborniku i stosowanych metod przedstawicielom Finlandii.

Jesienią 2015 r. ma odbyć się spotkanie ekspertów, w celu wypracowania wspólnych, powszechnych metod mierzenia norm zawartości. Istotne są kwestie promowania recyklingu substancji odżywczych wśród rolników stosujących gnojowicę/obornik jako nawóz, szczególnie istotne wśród rolników z gospodarstw o dużej obsadzie zwierząt. Przedstawiciel CCB podkreślił znaczenie trzymania się harmonogramu uzgodnionego przez deklarację ministerialną z 2013.

Promocja bilansu substancji odżywczych na poziomie gospodarstwa

Gunnar Noren z Koalicji Czystego Bałtyku (CCB) podczas prezentacji wprowadzającej, podkreślił potrzebę promowania recyklingu substancji odżywczych w regionie, w szczególności w sektorze rolnictwa, aby zmniejszyć wprowadzanie składników odżywczych do środowiska, a także ograniczyć straty finansowe rolników. W dniach 28-29 kwietnia 2015 w Oldenburgu, w Niemczech odbyły się warsztaty na temat statusu pomiaru składników odżywczych w krajach zlewni Morza Bałtyckiego, pokazujące główne przeszkody w integracji tego narzędzia w praktyce rolniczej, ze wskazaniem współpracy regionalnej i procedur usprawniających pomiar składników odżywczych w krajach nadbałtyckich. Wnioski i prezentacje z warsztatów zostały udostępnione na internetowej HELCOM, natomiast, jako zbiór sprawozdań krajowych na temat pomiarów składników odżywczych, zostaną opublikowane jesienią 2015. Przypomniano, że podczas Spotkania Ministrów HELCOM w 2013 r. postanowiono dążyć do lepszego zarządzania składnikami w gospodarstwie, w szczególności recyklingu substancji odżywczych, w tym obornika, włączając kalkulację nadwyżki składników odżywczych, praktyk nawożenia i bilansu składników odżywczych na poziomie gospodarstwa. Obecnie w Finlandii realizowany jest projekt, którego celem jest efektywne wykorzystanie substancji odżywczych z obornika i innych substancji organicznych do 2020 r. Zgromadzenie zwróciło uwagę na kluczowe znaczenie kwestii recyklingu składników odżywczych dla dobrego stanu Morza Bałtyckiego i zauważyło, że dużo badań związanych z tym tematem zostało wykonanych, dzięki czemu dostępna jest wiedza w tym zakresie. Finlandia została poproszona o informowanie Grupy na temat projektu i zdecydowała o skupieniu się bardziej na tej sprawie podczas kolejnego spotkania, rozważając jednocześnie sformułowanie celów i polityki w zakresie recyklingu substancji odżywczych.

Zgromadzenie zapoznało się z działaniami Grupy Wykładni HELCOM i analizą nowych krajowych programów służących osiągnięciu lub utrzymaniu Dobrego Statusu Morza Bałtyckiego (na mocy Ramowej Dyrektywy w Sprawie Strategii Morskiej w państwach członkowskich UE oraz w odpowiednich przepisach dla Federacji Rosyjskiej). Potrzebne jest zainicjowanie listy konkretnych

tematów dalszej współpracy regionalnej. Celem tego działania jest identyfikacja możliwości spójności regionalnej przepisów krajowych i dodatkowych, wspólnych działań regionalnych. Zgromadzenie ustaliło, że recykling składników odżywczych może zostać zaproponowany jako potencjalny temat dla współpracy regionalnej. W listopadzie 2015 odbędą się warsztaty na temat standardów odżywczych.

Zgromadzenie podziękowało Panu Gunnarowi Norenowi , wieloletniemu Sekretarzowi Wykonawczemu Koalicji Czystego Bałtyku (CCB), za pracę na rzecz środowiska Morza Bałtyckiego.